

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

VEZİRKÖPRÜ MESLEK YÜKSEKOKULU

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü

Çocuk Gelişimi Programı

Çocukta Oyun Gelişimi

Oyunun Çocuğun Gelişimine Olan Etkileri

8. Hafta

özenilen üniversite

1 Oyunun Çocuğun Gelişimine Olan Etkileri

Çocuğun olduğu her yerde mutlaka oyun vardır. Evrendeki bütün çocuklar oyun oynar. Oyun, çocuğun eğlenmesinde ve eğitiminde olduğu kadar onun gelişmesinde de önemli rol oynar. Çocuğun tüm gelişim alanlarına etkisi olan oyun, çocuğun bedenini tanımasını da sağlar. Oyun oynayan çocuklar, oynamayan çocuklardan daha sağlıklıdır ve daha çabuk gelişir. Oyun oynamayan çocukların bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmaları düşünülemez. Oyun eğitimin her alanında kullanılmakla birlikte erken çocukluk eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Oyun çocuğun psikomotor gelişimini, sosyal-duygusal gelişimini, dil gelişimini, bilişsel gelişimini ve öz bakım becerilerinin gelişimini etkiler (MEB, 2007b; MEB, 2007c).

Yetişkinin öğretemeyeceği birçok davranışı oyun aracılığıyla çocuğun öğrendiği bir gerçektir. Çocuğun haz aldığı, eğlenceli zaman geçirdiği oyun, onun yaparak, yaşayarak, deneyerek öğrenmesine de fırsat sağlar. Oyunun günümüzde psikologlar tarafından bir terapi aracı olarak kullanılması çocuğun yaşantısındaki oyunun önemini ortaya koymaktadır. Çocuk, oyun içinde toplumu, ailesini yaşar ve yaşatır. Oyun çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimini büyük ölçüde etkiler (Yavuzer, 1998).

1.1 Oyunun Çocuğun Fiziksel ve Psikomotor Gelişimine Olan Etkileri

Büyüme, çocuğun boy uzunluğu ve vücut ağırlığı yönünden ölçülebilen artışı, gelişme ise, büyüyen bir organizmanın dokularının yapısında ve biyokimyasal bileşiminde oluşan değişiklikler sonucu olgunlaşması ve biyolojik fonksiyonlarının farklılaşması şeklinde tanımlanabilir. Gelişme kavramı düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi kapsamaktadır. Oyun sırasında çocuğun bazı hareketleri sürekli olarak tekrarlaması onun doğal olarak kas gelişimini hızlandıracaktır. Örneğin; bisiklete binme, hayvan yürüyüş taklitleri, tırmanma ve ip atlama gibi oyunların sürekli olarak tekrarlanması çocuğun kas gelişimini hızlandırır ve güçlendirir. Ayrıca koşma, atlama, sıçrama, tırmanma, sürünme gibi fiziki güç gerektiren oyunlar da çocuğun solunum, dolaşım, sindirim ve boşaltım gibi sistemlerinin düzenli çalışmasını sağlamaktadır. Bu sayede de oksijen alımı artmakta, kan dolaşımı ve dokulara besin taşınması hızlanmaktadır. Bu tür hareketli oyunlar, ayrıca çocuğun çevresini tanımasına ve keşfetmesine de fırsat sağlamaktadır (Gül, 2006; Kaya, 2007; Özdenk, 2007).

Fiziksel büyüme ve gelişme ile birlikte beyin ve omurilik gelişimi sonucu organizmanın isteme bağlı olarak hareketlilik kazanmasına psikomotor gelişim denir. Çocuk doğuştan itibaren yuvarlanma, uzanma, atma, çekme, esneklik, tepkiye hazır olma gibi psikomotor yeteneklere sahiptir. Bu yetenekler oyun ortamında sağlıklı bir şekilde gelişir. Çocuğun büyük kaslarını kullanarak oynadığı oyunlar, çocuğun çevresini, yaşadığı dünyayı tanımasını ve keşfetmesini sağlar. Oyun yoluyla çocuk çevresindeki nesnelere tanımayı, cisimleri kullanmayı öğrenir (Özer ve Özer, 2005; Yalçınkaya, 2002).

Çocuğun gelişim düzeyi de göz önüne alınarak oynatılan oyunlar 2 yaş sonrası süreçte psikomotor gelişim için önemli bir araç konumundadır. 5-6 yaşlarından

itibaren ölçülü olarak artan bir şekilde koordinasyon, kuvvet, reaksiyon, dikkat, hız, denge ve esneklik yetileri ile ilgili uygulamalar önem kazanmaktadır (Topkaya, 2004).

Oyunun içerisinde özellikle de mücadele oyunları içerisinde, çocuklar sürekli olarak koşmak, zıplamak, tırmanmak, çekmek, itmek, boğuşmak, taşımak kısaca vücut özellikleri ile mücadele etmek zorundadırlar. Çocuk sahip olduğu fiziksel becerileri ile diğer oyunculara karşı bir yarış halindedir. Bu mücadelede çocuğun içerisine girmiş olduğu hareketlilik öncelikle solunum, dolaşım ve sindirim sistemini olumlu etkilemektedir. Ayrıca iç salgı bezlerinden daha fazla salgılama yapılmasına katkıda bulunarak gelişmesini hızlandırmaktadır. Her şeyden önce hareket ihtiyacını karşıladığı, beslenme yoluyla aldığı kaloriyi hareketle tükettiği için iştahının açılmasına, dolayısıyla sağlıklı beslenmesine yardımcı olmaktadır. İştahı yerinde olan çocuk aldığı besinleri hareketle yani oyunla birleştirdiği zaman adalelerinde ve tendonlarında güçlenme meydana gelmektedir (Hazar, 1996).

Çocukların çevrelerini keşfetme sürecinde sıkça hareket etmeleri gerekir. Çocuklar çevreleriyle sözel iletişim kurdukları kadar hareketli iletişimde de bulunurlar. Çocuk yeni öğrendiği hareketleri oyunlarla pekiştirir. Oyunlar, hareketlerin becerileştirildiği tek eğlence yaşantılarıdır (İnan, 2003).

Oyun esnasında çocuk büyük ve küçük kaslarını işletecek çeşitli hareketleri tekrar tekrar yaparak bu hareketleri ezberleyecektir. Sonuçta çocuğun büyük kasları ile ilgili (yüzme, koşma, atlama, tırmanma ve diğer hareketler) ve küçük kasları ile ilgili (yoğurma maddeleri ile ilgili, oynama, makasla kesme, kağıt katlama vs.) el göz koordinasyonu gelişir. Kaslar, öğrenilen hareketleri bilmedikleri hareketlere göre daha kolay yaparlar. Bu da kas gelişimini hızlandırır, güçlendirir.

Özellikle okul öncesi dönemde büyük ve küçük kasların gelişimine yararlı olan tırmanma merdivenleri, kayma olukları, atlama ipleri, bisikletler büyük kasların gelişmesine; küçük oyuncak ve nesnelere, el işleri vb. araç-gereçlerle yapılan bazı oyunlar da küçük kasların gelişmesine yardımcıdırlar (Poyraz, 2003).

Oyun aktivitelerinde motor tepkilerin denenmesi süratli ve akıcı bir şekilde doğru motor becerilerin kazanılmasına yol açacaktır. Oyun sürecinde çocuk, kendi bedeninin dünya üzerindeki etkisini ve kontrolünü öğrenecektir. İnce motor beceriler ve el-göz koordinasyonu küçük objelerle oynanması yoluyla gelişirken, daha büyük, hareketli objeler yardımıyla kaba motor becerilerin gelişimi desteklenebilmektedir. Bu yolla, çocuğun kendi beden imajı ve yeteneklerine ilişkin olumlu özgüveni artmaktadır. Ayrıca, oyun yoluyla çocuk organları arasında eşgüdüm ve denge sağlayarak, devinimlerinde esneklik ve çeviklik kazanabilmektedir (Pehlivan, 2005).

Her oyun çocuğun tüm gelişim alanlarına katkıda bulunmakla birlikte büyük kas gelişimine daha fazla katkıda bulunmaktadır. Açık havada oynanan oyunların masa başında oynanan oyunlara göre büyük kasların gelişimini etkilediği bilinmektedir. Bu etkinlikler bisiklete binme, tenis, masa tenisi, futbol, voleybol, basketbol, jimnastik, binicilik vb. spor etkinlikleridir. Ayrıca çocukların su, kum, kil, çamur gibi doğal materyaller ile ilgili oyunları ve karalama, çizme, boyama gibi kalem, boya, fırça kullanımı parmak becerilerinin gelişimine yani küçük kas motor gelişimine etkisi

büyüktür. Bu becerilerin tümü el-göz koordinasyonu (uyumu) gerektirmektedir (MEB, 2007c).

1.2 Oyunun Çocuğun Duygusal ve Sosyal Gelişimine Olan Etkileri

Sosyalleşme, bireyin çevresi ve insanlarla olan davranışlarını kapsayan ve ömür boyu gelişen bir oluşumdur. Çocuklar oyunlar aracılığıyla çevresindeki insanlarla nasıl iletişim kuracağını, nasıl davranması gerektiğini ve toplumun kurallarını öğrenir (Mengütoy, 1999). Oyun sürecinde çocuk sosyalleşir ve ben yerine bizi öğrenir. Oyun, çocuğun sosyal gelişiminde sevgiden sonraki en önemli ikinci ruhsal besindir (Hazar, 1996).

Oyun çocuğun gelişimine, yeni davranışlar öğrenmesine olanak sağlamaktadır. Bu gelişim alanlarından biri de çocuğun toplumsal gelişimidir. Saracho (1998)'ya göre, çocuğun toplumsal yönde gelişmesinde oyunun yeri büyüktür. Oyun toplumsal davranışların ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Çocuklar oyun ortamında birbiriyle etkileşerek işbirliği, yardımlaşma ve paylaşma, karşılaştıkları problemlere çözüm bulabilme gibi bazı toplumsal davranışları öğrenmektedirler. Alana bağımlı ve alandan bağımsız çocukları birbirinden ayıran, farklı toplumsal deneyimler ve farklı kişiliklere sahip olmalarıdır. Toplumsallaşma açısından alana bağımlı ve alandan bağımsız bireyler arasında farklılık incelendiğinde, alana bağımlı bireylerin, alandan bağımsız bireylere göre, dış algı dayanaklarından ve diğer bireylerden gelen ipuçlarından daha fazla etkilendikleri ve bunun sonucu olarak da toplumsallık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur (Güney, 2002).

Çocukların sosyal becerilerini kazanmalarında önemli olan iki beceriden biri oyun diğeri ise yaşlıları ile iletişim kurmasıdır. Yaşlılarıyla birlikte oyun oynayan çocuk sosyal yaşamla ilgili bazı beceri ve davranış örneklerini kolaylıkla öğrenilebileceği ve çeşitli deneyimlerini geçirilebileceği bir ortamı da elde etmiş olur (Biçer, 2000). Oyun yoluyla çocuk paylaşmayı, beklemeyi, işbirliği yapmayı öğrenmektedir (Topaç, 2005).

Toplum kuralları ve gerçekleri en kolay ve zararsız biçimde oyun sırasında öğrenilir. Sıraya girmek, sırasını beklemek, başkalarının haklarına saygı göstermek, yönetmek ve yönetilmek, düzen ve temizlik alışkanlıkları edinmek, başkalarıyla uyum ve eşgüdüm sağlamak, kendi payına düşeni yapabilmek oyun yoluyla geliştirilebilen becerilerdir. Kendine güven, kendini denetleme, çabuk karar verme, işbirliği yapma, doğruluk ve disiplin gibi kişisel ve toplumsal alışkanlıkları kazandırmada da yine etkili yöntem oyundur (Seyrek ve Sun, 2005).

Oyun çocukların en doğal anlaşma ve sosyalleşme ortamıdır. Bir araya gelen çocuklar henüz birbirinin adını bile öğrenmeden oynamaya başlarlar. Bu nedenle çocuklar oyun aracılığıyla sosyalleşmeyi, insanlarla ilişkiyi, sevgiyi, paylaşımı öğrenmektedir. Arkadaşlarıyla oynamak çocuğa işbirliği ve toplu yaşam için gerekli kuralları öğretir. Oyun yoluyla sosyalleşen, "ben" ve "başkası" kavramları bilincine varan çocuk, vermeyi ve almayı da oyun aracılığı ile öğrenir. Çocuk okulda ve çevrede doğru ve yanlış kabul edilen olayları görmekte ve yaşamaktadır. Ancak bu kurallara uyma zorunluluğu oyun ile birlikte kazanılır. Oyun, çocuğa kurallara uymayı öğretir. Bilindiği gibi oyunların oynanabilmesi için belirlenmiş olan kurallara oynayanların

uyması gerekmektedir. Çocuklar kendi aralarında oynadıkları oyunlarda da kurallara uymayan oyuncuları ayıplama, kınama, oyundan dışlama gibi yaptırımlarla cezalandırmaktadırlar. Toplumsal hayatta da oyunlarda olduğu gibi kurallar vardır. Oyun içinde her çocuk istediği gibi davranamayacağı gibi toplumda da her insan istediği gibi davranmamaktadır. Oyun içinde kurallara uymayı öğrenen çocuk ileriki yaşamında uyması gereken kuralları da yetişkinin yönlendirmesiyle oyun yoluyla öğrenebilmektedir (Aydınlı, 2005; Kale, 1997; Kızılok, 2001; Yavuzer, 2003; Dirim, 2004).

Çocuk, oyun ortamında başkalarını dinleme ve izleme, başkalarının davranışlarını anlayabilme, süregelen bir etkinliğe nasıl katılacağını bilme, utangaçlık ve içe kapanıklık duygularının üstesinden gelebilme, çatışma durumlarında uzlaşma becerileri sergileyebilme, ilişki kurmada ilk adımı atabilme, reddedilme durumunda üstesinden gelebilme, ilişkiyi sürdürebilme, empati gösterebilme, özel davranış ve sosyal beceriler üzerine tartışabilme, saldırganlığını denetim altına alabilme gibi birçok beceri geliştirir (Sevinç, 2004).

Oyun ve duygusal gelişim ile ilgili özellikle psikanalitik kuramcılar çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Psikanalitik kuramcılar oyunda başarısızlık, korku, kin, aşağılık duygusunun ve öç almanın nasıl yaşandığı konularının üzerinde durmuşlardır. Psikanalitik kuramcılara göre oyun, çocukların duygusal ilişkilerini başlatabilmesi için en iyi ortamdır. İlk olarak Sigmund Freud çocuğun oyun içinde yaşadığı duygular üzerinde durmuştur. Freud (1920) fantezi davranışlarla oyun arasındaki ilişkiyi görmüş ve "Çocuk oyunlarında bilinç dışı istek ve zorlukları yaşar." demiştir. Nasıl ki biz yetişkinler rahatsız edici yaşantılarımızı tekrar tekrar konuşur ve düşünür, bir sonuca varana kadar bu süreci devam ettirsek çocuk için de oyun bir çıkış noktasıdır. Oyunlarında duygularını tekrar yaşayarak anlamaya çalışırlar (Özdoğan, 2000).

Çocuk, oyunla duygusal açıdan güvenli bir çevrede hayal etmenin zevkini yaşar ve duygularını bu ortamda özgürce ifade eder. Mutluluk, sevinç, acı, üzüntü, güven duyma gibi birçok duygusal tepkiyi oyun yoluyla öğrenebilir. Duygusal tepkilerin dramatize edilmesi, oyunlaştırılması çocuğun kendini tanımasına yardımcı olur. Çocuk, oynadığı oyun yoluyla benmerkezcilikten ayrılır. Kendine olan güveni gelişir. Başkalarının duygularını anlar. Çocuğun duygularındaki olumlu ya da olumsuz tüm gelişmeleri oyun esnasında öğrenip onu doğru yönlendirebilmemiz oyunla mümkün olur. Çocuk; doğru-yanlış, haklı-haksız, uyulması gerekli kurallar gibi birçok toplumsal ve ahlaki kavramları oyun sırasında öğrenir ve benimser. Bir gruba ait olma ihtiyacını karşıladığı oyun sayesinde saldırganlıklarını kontrol etme, başkalarının hakkına saygı gösterme, paylaşma, kendi hak ve özgürlüklerini koruma, iletişim kurma becerilerini geliştirir. Ayrıca oyun yolu ile kendi cinsel kimliğini kazanır ve benimser. Çevresindeki nesne ve canlıları korumayı ve onlara zarar vermemeyi, iş birliği yaparak çalışmayı öğrenir. Arkadaşlık kurarak toplumsallaşır (MEB, 2007b).

Çocuk oyun yoluyla mutluluk, sevinç, acıma, korku, kaygı, dostluk, düşmanlık, kin, nefret, sevgi, sevilme, sevme, güven duyma, bağımlılık, ayrılık, ölüm gibi birçok duygusal tepkiyi öğrenirken aynı zamanda bazı duygusal tepkilerini kontrol etmeyi ve denetim altına almayı da öğrenir. Oyun yoluyla çocukların duygularını denetim altına

almak oldukça önemli bir yöntemdir. Örneğin, çocuklar sevdikleri bir hayvanın taklidini yapmaktan kendilerini alamazlar. Çocuk, oyununda sevdiği hayvanların seslerini çıkartır, yürüme ve koşmalarını taklit eder, onlarla dostluk kurmayı candan arzular. O halde bizler, hayvanlarla ilgili oyunları seçerek, çocuğa bu duygusal hava içinde onlara bakmayı, korumayı, sevmeyi kolaylıkla aşılabiliriz. Çocuk oyunda yeni deneyimler kazanır, fikirlerini savunur, eğlenir, kızar, şaşırır. Çocuk oyun dünyasında özgür ve son derece bağımsız hareket ederek duygusal yönden rahatlar (Gökçen, 2005; Mangır ve Aktaş, 1993; Poyraz, 2003; Sel, 1995).

MEB (2007c)'e göre sosyal ve duygusal alanlar ayrı ayrı düşünülemez olduğundan ikisi birlikte ele alınır. Çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde oyunun etkisi büyüktür. Bunlar:

- Oyun çocuğun ilgisini kamçılar.
- Duygularını denetlemesini sağlar.
- Ben merkezilikten ayrılmasına yardımcı olur.
- Sorunlarını unutturur yada çözüm yolu bulur.
- Kendine güveni artar.
- Estetik duygusu gelişir.
- Toplumsallaşmayı öğrenir.
- Cinsel kimliğinin farkına varır.
- Başkalarına ve başka farklı özellikleri olan kişilere saygı göstermeyi öğrenir.
- Paylaşmayı, yardımlaşmayı, dayanışmayı, birlikte hareket etmeyi öğrenir.
- Görgü kurallarını öğrenir.
- Kazanmayı - kaybetmeyi öğrenir.
- Lider olmayı öğrenir.
- Çevresini korumayı öğrenir (MEB, 2007c).

1.3 Oyunun Çocuğun Bilişsel Gelişimine Olan Etkileri

Çocuklarda düşünmenin gelişmesi, farklı bir problemle karşılaşmaları sonucu gerçekleşmektedir. Çocuklar oyunlarda sürekli olarak farklı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Herhangi bir problem ile karşılaşan çocuk, bu problemi çözmek için uğraşacak, böylece farklı çözüm yolları üretecektir. Özellikle okul öncesi dönemde çocuğun öğrenmesi çok hızlıdır. Bu dönemdeki çocuğa bilgiyi vermenin en doğal yolu da oyundur. Oyunla öğretilen bilgi daha kalıcı olabilmektedir. Bunun da nedeni çocuğun oyunda aktif bir şekilde uygulamalı olarak öğrenmesidir. Ayrıca çocuğun oyun sırasında duyuları sürekli çalıştığından merak, anlama becerisi, zeka ve mantık yürütme gibi becerileri de gelişecektir (Kıldan, 2001).

Oyunun zihinsel gelişime en başta olan etkisi öğrenmedir. Çocuk oyunda her çeşit kavramı ve nesneyi tanıyarak, kullanma özelliklerini, görevlerini öğrenir. Bu öğrenme,

zihinde bir bilgi birikimi ve çalışma açısından gelişmedir. Oyuna “çocuğun zihinsel antrenmanı” da denilebilmektedir. Çünkü, yeni kavramları ve nesnelere tanıma ve kullanmayı öğrenen çocuk, farkında olmadan bu kavramları ve nesnelere birbiri ile mukayese ederek özelliklerini kavramaya çalışır. Oyun anında çocuk sürekli olarak düşünme, algılama, kavrama ve simgeleme gibi zihinsel yönden, soyut beceriler açısından bir faaliyet içerisinde. Bu da zihinsel gelişimi etkileyen önemli faktörlerdendir. Oyun akışı içerisinde çocuklar, diğer çocukların (rakiplerin) durumları ile ilgili de tahminde bulunma ve akıl yürütme durumundadırlar. Bu bir takım verilere dayanılarak yapılan akıl yürütme, ileriki hayatta bilimselliğin temelini oluşturmaktadır (Hazar, 1996).

Oyun içinde çocukların görme, işitme ve dokunma duyuları daima uyanıktır. Algılamaların ardından merkezi sinir sistemi aktif hale gelir. Beyin sayısız uyarımlar alır ve dengeli davranışı düzenler (Erkan, 1986). Oyun hafıza, kişisel düzeltme (kendini kontrol-otokontrol), sözlü konuşma ve sembolik tanıma açısından gelişim ile bağlantılıdır. Oyun, diğer alanlardaki akademik yetenekleri ve okur yazarlık becerisini artırmak için önemlidir (Leong ve Bodrova, 2003).

Oyun, çocuğa çevresini araştırma, objeleri tanıma ve problem çözme imkanı sağlamaktadır. Çocuk bu yolla büyüklük, şekil, renk, boyut, ağırlık, hacim, ölçme, sayma, zaman, mekan, uzaklık, uzay gibi pek çok kavramı ve eşleştirme, sınıflandırma, sıralama, analiz, sentez ve problem çözme gibi birçok zihinsel işlemleri de öğrenebilir. Çocukların zihinsel gelişimlerinin sağlanabilmesi için, oyunlarında herhangi bir zorlama olmaksızın objelerle deneylere girmesi ve araştırıcı güdülerinin tatmini gerekmektedir. Bu nedenle çocukların araştırıcı güdülerinin doyumu için onlara sürekli yeni ve farklı uyaranlar sunulmalı, ancak bunların ne çok basit ve tanıdık ne de çok karmaşık olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Topaç, 2005).

Çocuk çevreyi ve doğayı oyun yoluyla tanır. Sorular sorarak bilgiler elde eder. Bilgilerini başkalarına aktarır. Oyun oynayarak büyüyen çocuk pek çok kavramı, bilimsel deneyimleri oyun içinde öğrenir. Oyun ilkeleri, kuralları, araç-gereçleri, oynanışı ve diğer aktiviteleri ile çocuğu sürekli yeni bilgiler öğrenmeye yönlendirir (Ellialtıoğlu, 2005).

Çocuk kendisini ve çevresini oyun yoluyla tanır. Sürekli sorular sorarak bilgiler elde eder ve bilgilerini de çevresindekilere aktarır. Oyun, keşfederek öğrenmeyi içerir. Çocuk birçok kavramı, olayı ve deneyimi oyun içinde öğrenir. Ayrıca oyun yoluyla kazandığı bu deneyim ve bilgiler arasında ilişkiler kurarak, bu bilgileri daha sonra karşılaştığı problemleri çözmede kullanabilme becerisi kazanır. Oyun:

- Nesnelere tanıyıp, isimlendirmeyi, onların işlevlerini,
- Mantık yürütmeyi, sebep-sonuç ilişkisi kurmayı, seçim yapmayı, dikkatini toplamayı, kendini bir amaca yönlendirmeyi,
- Düşünme, algılama, eşleştirme, sıralama, sınıflama, analiz yapma, sentez yapma, değerlendirme, problem çözme gibi zihinsel süreçlerin işleyişinin hızlanmasını,
- Erime, kuruma, buharlaşma, soğuma gibi doğa olaylarını öğrenilmesini,

- Ağırılık, renk, şekil, boyut, hacim, zaman, mekân, soğuk, sıcak gibi birçok kavramın kazanılmasını sağlar (Dönmez, 1992; MEB, 2007b; MEB, 2007c).

1.4 Oyunun Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkileri

Piaget'e göre çocukların ifade edici dilleri işlem öncesi dönemde iki türdür. Bunlar; iletişimsel konuşma ve kendini merkeze alan konuşmadır. İletişimsel konuşma bilgileri aktarmaya yönelik konuşmadır. Kendini merkeze alan konuşma ise, iletişimsel olmayan konuşmadır, taklit edilen sesler ve kelimelerden oluşabilir ve bir monologdur. Çocuk açıkça diğer kişiler ile iletişim kurmaya yönelmeden, rol yapar gibi konuşur. Belki de, çocuk hareket veya nesnelere ile kelimeler arasında tam bir ayırım yapamadığı için veya zevk için görünürde bu yapılır. Bu dönemde kendini merkeze alan konuşma çocuğun toplam konuşmalarının %40 kadarını oluşturur. Öğretmenler bu durumun anaokullarının ilk sınıflarında tam olarak normal olduğunu anlamalıdır. Çocuklar grup içinde basitçe kendi kendilerine konuşurlar. Çocukların iletişimsel konuşmada bir diğerini doğru olarak anlamada güçlüğü vardır. Onların bir defada yetişkinden daha fazlasını hatırlamada güçlükleri vardır. Bununla beraber, onlar kelimeleri kullanmaya, zihinsel imajları söze dönüştürmeye başlarlar, böylece konuşmalar düşünceleri yansıtır. Çocuklar anlamadıkları suni/yapay kelimeleri ve ifadeleri her gün biraz daha fazla kullanırlar (Charles, 2003).

İletişimin sembollerle ifade edilen kısmı olan dil, çocuğun yaşama başlamasıyla önce alıcı, sonra ifade edici şekilde gelişmektedir. Oyun, çocuğun yaşantısının hemen hemen tümü olarak düşünülebilir. Çocuk bu yaşantıda diğerleriyle iletişimini sürdürmek için, karşı tarafın ifade ettiklerini anlamak zorunda olduğu gibi, kendini anlatmak için de belirli işaretler, semboller öğrenmek ve kullanmak durumundadır. Başka bir deyişle, çocuk yaşama başladığı andan itibaren dili kullanmak zorunluluğu içinde olacaktır. Çocuk oyunlarının birçoğu dilin kullanımını gerektirir, çocukların dil gelişimlerini destekleyicidir. Özellikle evcilik oyunları ile sembolik oyunların dil gelişiminde rolü büyüktür (Dönmez, 1992).

Oyun çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemekle beraber özellikle dil gelişimi için çok önemli bir unsurdur (Erden, 2001). Dildeki ses çıkarma davranışları, oyundaki jestler, gerçek dünyadaki nesne ve durumlarla ilgili bilgiyi göstermek için kullanılır. Çocuk, öncelikle etrafındaki nesnelere adlarını ve çevresindeki alışlagelmiş durumlara ilişkin sözcükleri öğrenir. Fakat sembolik hareketin gelişmesi ve sembolik kullanımlarda temsil edici düşünce ve yerine koyma davranışlarının artması ile çocuğun dilsel becerileri de artar. Sembolik oyun sırasındaki sembolleştirmeler, yerine koyma davranışları onun her günkü kullanım ve durumlardan uzaklaşıp bunların yerine yenilerini kullanması için fırsat verir. Bu tür fırsatlar da dilin gelişimi açısından oldukça önemlidir (Ahioğlu, 1999).

Oyun faaliyetleri, özellikle de çocukların çeşitli roller üstlendikleri sembolik oyunlar dilin akademik kullanımı ile dilin söylemselliğini bütünleştirmede çocuk için bir avantajdır. Çocukların kurdukları oyunlar onların dil ve iletişimsel ayırteediciliğine katkıda bulunacaktır. Araştırmalar kanıtlamıştır ki hayali ve fantezi oyunlar ile konuşma arasında sıkı bir etkileşim vardır. Oyun süresince çocukların etkin

dinledikleri ve duygularını ifade ettikleri bulunmuştur. Bu bulgular bize oyun etkinliğinin çocuğun dil gelişimini desteklediğini göstermektedir. Oyun etkinliği çocuğun kelime haznesinin gelişmesine, düzgün cümleler kurmasına, duygularını rahat ifade etmesine, fikirlerini paylaşmasına ve yeni tecrübeler edinmesine olanak sağlayacaktır (Poyraz, 2003).

Çocuk oyun ortamında yeni sözcükler öğrenir. Öğrendiği sözcüklerle arkadaşlarına bir şeyler anlatmayı, onları dinleyip anlamayı, bu yolla da dili kullanmayı öğrenir, konuşma becerisi artar. Her oyun ve her nesne çocuğun yeni sözcükler öğrenmesine yardımcı olur. Sözcük dağarcığı zenginleştikçe ve nesnelere oyun sırasında işlevleriyle birlikte tanidikça çocukta dil gelişimi hızlanır (Seyrek ve Sun, 2005).

Çocuk sembolik oyunda objeleri, eylemleri ve duyguları temsil etmeyi öğrenir. Dil aracılığıyla deney yaparak bilişsel problemlerin üstesinden gelir. Sosyal oyunda, çocuk sesleri, tonlamaları, doğaçlamayı, kafiyeleri ve sözcükleri kullanma; konuşma ve söylev verme imkanı bulur. Dramatik oyunun konuşulan sözcüklerin sayısının artmasına, daha uzun cümleler kurmasına, oyunla ilişkili konuşmaya, daha zengin bir sözcük hazinesine yol açtığı belirlenmiştir. Oyun, çocukların kendilerinin ya da oyun arkadaşlarının sözcüklerini duyarak pratik yapmalarına olanak sağlar ve sözcük hazinelerini geliştirir (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001).

Oyun çocukların dili kullanma becerisini geliştirmede yardımcı olacaktır. Dil becerisi olmaksızın, çocukların bir dizi dönüştürmeleri takip etmesi zor olmaktadır. Çocuklar önceden programlanmış süslü oyuncaklar ya da yetişkinler ile oynadıkları zaman, konuşmayı fazla gereksinim duymamaktadır. Diğer çocuklarla –mı gibi oyun oynadıkları zaman “Kim ne yapacak?, Sopa nasıl kullanılacak?, Gelecekte ne yapılacak?” gibi belirli konularda konuşmayı kullanarak kritik yapmaktadırlar (Leong ve Bodrova, 2003). Oyun yoluyla dilin kullanılması çocuklara neyin anlamlı neyin anlamsız olduğunu öğretir. Kuklalar, kullanılmayan malzemelerle yapılan sıra dışı makineler, komik karakterlerin taklitleri dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Moyses, 1995).

Çocuk özellikle okul öncesi yıllarda oyunlarını şarkı eşliğinde oynamaktadır. Şarkılı oyunlarla cümleleri belli bir armoni ile sıralamaktadır. Çocuk bu oyunlarda ne anlama geldiğini bilmediği kelimeleri kullanır. Yanlış kullandığı kelimeleri oyunda tekrar ederek düzeltebilir. Oyunda öğrendiklerini de normal yaşantısında kullanır. Bu sayede çocuğun konuşmasında akıcılık olur ve çocuğun kelime hazinesi genişler. Düzgün cümle kurar, rahat konuşur, düşüncelerini rahatça açıklar. Zihin gücü gerektiren soyut becerileri gelişir. Oyun sayesinde çocuk dil gelişimini büyük ölçüde hızlandırarak topluma adaptasyon sürecinde de olumlu gelişmeler sağlar (Kıldan, 2001).

Çocuk oyun oynarken duygu ve düşüncelerini ifade etme fırsatı bulur. Oyun oynayarak birçok deneyim kazanır. İletişim kurma yolları arar, karşısındakini ikna etmeye çabalar, mücadele eder. Böylece çocuk oyun ortamında, tüm gelişim alanlarında olduğu gibi dil alanında da kendini geliştirme fırsatı bulur (Gökçen, 2005).

Oyunun çocuğun dil gelişimine olan etkileri:

- Çocuğun sözlü olarak ifade edilenleri anlama yeteneği gelişir.
- Oyun çocuğun yeni sözcükler kazanmasına yardımcı olur.
- Çocuk oyundaki olaylarda çeşitli zaman çekimlerini (geçmiş, gelecek, vb.) kullanır.
- Oyun süresince dil, soru sormak ve cevap vermek için aktif olarak kullanılır.
- Çocuğun duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirmesini sağlar.
- Oyun ortamı çocuğa düzgün cümleler kurma alışkanlığı kazandırır.
- Arkadaşlarını dinlemeyi ve anlamayı öğrenir.
- Çocuğun soru sorma, sorgulama yetisini güçlendirir.
- Sesleri ve tonlamaları doğru kullanma becerisi kazanmalarına yardım eder.
- Çocuğun sözlü olarak anlatılanları kavrama yeteneğini geliştirir.
- Çocuk oyun yoluyla kendini daha iyi ifade eder.
- Çeşitli sesleri ve bunlara verilen isimleri öğrenir.
- Nesnelere, araç-gereçleri tanır.
- Çocuğun fikirlerini paylaşmasına ve yeni tecrübeler edinmesine yardımcı olur.
- Oyun sırasında yapılan taklitler ve çıkarılan sesler çocuğun sesleri tanıma ayırt etme ve kullanma yeteneğini geliştirir (Dönmez, 1992; Ellialtıoğlu, 2005; MEB, 2007b; MEB, 2007c).

KAYNAKÇA

Ahioğlu, N. (1999). Sembolik oyunun 4 yaş çocuklarının dil kazanımına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A. (2001). Okul Öncesi Eğitimde Oyun. İstanbul: Ya-pa Yayınları.

Aydınlı, H. (2005). Çocuk gelişiminde oyunun önemi. Sızıntı Dergisi, 27 (318), 14-15.

Biçer, Y. S. (2000). Sportif Çalışmaların ve Oyunların Zihinsel Özürlü Çocuklar Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Charles, C. M. (2003). Öğretmenler için Piaget ilkeleri (çev. G. Ülgen). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dirim, A. (2004). Kız Meslek Liseleri İçim Okul Öncesi Eğitimi. İstanbul: Esin Yayınevi.

Dönmez, N. B. (1992). Oyun Kitabı. İstanbul: Esin Yayınları.

Ellialtıoğlu, F. M. (2005). Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyun Örnekleri. İstanbul: Ya-pa Yayınları.

Erden, ř. (2001). Anaokullarına devam eden çocukların ebeveyn ve öğretmenlerinin çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erkan, N. (1986). Çocuk, oyuncak, oyun ve spor. Türkiye Elektrik Kurumu Yayın Organı- İzmir, 51-52, 41-43.

Gökçen Ç. F. (2005). Eğitsel oyunlar ve uygulama yöntemleri. M. Sevinç (ed.), Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar (ss. 490-501) içinde. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Gül, M. (2006). Anasınıfına devam eden alt sosyo-ekonomik düzeydeki 61-72 ay arası çocuklara sembolik oyun eğitiminin genel gelişim durumlarına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Güney, N. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların bilişsel üslupları ile oyun davranışları arasında ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hazar, M. (1996). Benden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim. Ankara: Tubitay Yayınları.

İnan, M. (2003). Çocuk ve Spor. İstanbul: Morpa Yayınları.

- Kale, R. (1997). Oyun çocuğun özgürlüğüdür. Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 51, 18-20.
- Kaya, D. (2007). 36-72 aylık çocuklar için tasarlanmış oyuncakların çocukların gelişim alanlarına göre incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kıldan, O. (2001). Oyunun çocukların gelişim özelliklerine etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızılok, H. (2001). Okul öncesi dönemde grup oyunlarının çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 81-89.
- Leong D. J. ve Bodrova, E. (2003). An hour of play-What for?. Early Childhood Today, 17 (5), 5.
- Mangır, M. ve Aktaş, Y. (1993). Çocuğun gelişiminde oyunun önemi. Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 26, 14-18.
- Mengütoy, S. (1999). Okul Öncesi ve İlkokullarda Beden Eğitimi ve Spor. İstanbul: Tekel Ambalaj Fabrikası Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007b). Oyun Etkinliği-I. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007c). Oyun Etkinlikleri-II. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
- Moyles, J. R. (1995). The Excellence Of Play. Philadelphia: Open University Press.
- Özdenk, Ç. (2007). 6 yaş grubu öğrencilerinin psikomotor gelişimlerinin sağlanmasında oyunun yeri ve önemi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdoğan, B. (2000). Çocuk ve Oyun (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özer, D. S. ve Özer, M. K. (2005). Çocuklarda Motor Gelişim (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pehlivan, H. (2005). Oyun ve Öğrenme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Poyraz, H. (2003). Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sel, R. (1995). Okul Öncesi Çocuklarına Oyunlar-Rondlar. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- Sevinç, M. (2004). Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Seyrek, H. ve Sun, M. (2005). Okulöncesi Eğitiminde Oyun. İzmir: Müzik Eserleri Yayınları.
- Topaç, H. (2005). Oyunun tanımı ve önemi. (<http://www.members.tripod.com/haticetopac/oyunlar.htm>, 08.03.2011 tarihinde erişildi.)
- Topkaya, İ. (2004). Oyun, Beden Eğitimi ve Spor Öğretiminin Eğitsel Temelleri. İstanbul: Hayat Yayınları.

- Yalçinkaya, T. (1996). Eğitici Oyun ve Oyuncak Yapımı. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk Altı Yılı. İstanbul: Remzi Kitabevi.